

TEDENSKA SLIKE

PRILOGA

DOMOVINI

Leto I

V Ljubljani, dne 26. marca 1926

Štev. 17

Msgr. Tomo Zupan

V predpostno nedeljo dne 14. marca je minilo 63 let, odkar je ljubljanski knezoškof Jernej Vidmar dne 14. marca 1863 podelil mašništvo Tomu Zupanu, ki bi moral biti posvečen s součenci vred že meseca julija prejšnjega leta, a je bil tedaj premlad. Letnici 63 sta se letos srečali. V svoji rojstni župi na Breznici — rodil se je v Smokucu na svojega godu dan leta 1839 — v cerkvi Zalostne Matere božje je daroval na velikonočni ponedeljek 1863 z veliko slovesnostjo novo mašo; pridigar mu je bil tedanji stolni kanonik, poznejši ljubljanski škof Zlatousti Pogačar. Srebrno mašo o petindvajsetletnici je opravil Tomo Zupan s sošolci vred v Preski pri Medvodah, ziato mašo pa na tihem dne 14. marca 1913 pri Materi Božji na Brezjah. Deset let nato (1923) je bila v tem božjepolnem svetišču njegova demantna maša. Redki so zlatomašniki, še redkejši demantniki in ako kdo dočaka tista visoka leta, je trhel in onemogel tako, da komaj ob palici pride do oltarja. Starosta duhovščine ljubljanske škofije demantnomašnik msgr Tomo Zupan pa je navzlic svojim 86 letom še mladeniško čil in krepak, kar nam utrjuje upanje, da dozivi železno mašo — 70-letnico mašništva.

Kot enemu izmed najbolj zaslužnih naših veljakov se mu klanja «Domovina» in z njo vesoljni narod, kateremu je v neumornem delu posvetil vse svoje obilne dušne talente. Mož dela je msgr Tomo Zupan. V neprestanem delu mu je cvetela mladost; kot mož je ljubil dejanje, izvršujoč Gregorčičevo načelo: Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan. V delu je osivel, a dasi v pokoju, mu ni dal slovo. Sedaj piše svoje spomine.

Msgr. Tomo Zupan je obdeloval dolgi 41 let šolsko polje kot katehet in profesor v gimnazijah v Ljubljani in v Kranju. Mnogobrojni njegovi učenci, delujoči v vseh stanovih, se radi spominjajo njegovih zlatih nauk. Utrjeval jim je na ljubezniv način vero, tisto blaženo vero, ki so jo nekdanje dobre slovenske matere vsajale otrokom v srce; budil je ljubezen do naroda in slovenske domovine; zatiral je surovost in nagibal mladino k lepemu, omikanemu vedenju, vzbujal je zanimanje za vede in umetnost. Jako priljubljen vrtec je bilo Zupanu Alojzijevišče, kjer je obdeloval mlada dijaška srca izprva kot prefekt, pozneje kot vodja. Temu za slovenstvo tako važnemu zavodu ga je postavil na čelo knezoškof Pogačar. Dasi je dosegel jako lepe uspehe, ni ugajala Zupanova narodna vzgoja mladine Pogačarjevemu nasledniku Missiji, ki je odslovil Zupana iz Alojzijevišča.

Msgr Tomo Zupan je bil delaven v nekdanjem deželnem šolskem svetu ne le kot branitelj verstva, nego tudi kot zaščitnik narodnega šolstva in učiteljstva.

Ljubljana ga je izvolila v mestni občinski svet, kjer je vestno pospeševal njene koristi. Msgr Zupan se je vdeještoval v raznih narodnih in prosvetnih društvih. Zlasti si je pridobil neprecenljivih zaslug za našo narodno obrambo kot prvomestnik Družbe sv. Cirila in Metoda — društva, osnovanega ob tisočletnici smrti sv. Metoda leta 1885. Takoj na prvi skupščini je bil izvoljen načelnikom in poslej so bile vse njegove proste ure celih 21 let posvečene delovanju za rešitev slovenske ogrožene mladine. V službi Družbe sv. Cirila in Metoda je prepotoval Slovenijo in v nemal z besedo in penom za njen vzvišeni smoter vse slove. Povsod je nastopal kot vnet zagovornik narodne sloge.

Na slovstvenem polju je sedaj msgr Tomo Zupan najstarejši živeči slovenski pisatelj. Njegovo pero deluje že 63 let. V javnost je stopil s prispevkom «Trojno petje» v Vodnikovem spomeniku in potem so se vrstili članki, pesmi, dopisi, životopisi v raznih izvedjih in časnikih, zlasti v «Danici», kateri je bil urednik 7 let. Poleg drugih proizvodov je izdal dva zvezka «Propovedi» — krasnih pridig, polnih duha Kristovega in njegovega šv. evangelija. Najljubši predmet Zupanovemu nemirujočemu peresu je raziskovanje življenja njegovega sorodnika pesniškega prvaka drja Franceta Prešerna. S čudovito vztrajnostjo je sestavil njegov rodovnik. Znamenita je zbirka Prešernovih

Atelje «Viktor».

ostalin, s katero se ponaša Zupanov gradič na Okroglem. Izredne zasluge so po pravici izzvale mnoge častne odlike. Navajam samo nekatere. Msgr Tomo Zupan je častni meščan ljubljanski in kranjski, konzistorijski svetnik, tajni komornik Nj. svetosti. Kakor poprej Avstrija, se ga je spomnila tudi Jugoslavija z visokim redom; lani ga je odlikoval naš kralj Aleksander z redom sv. Save III. vrste in s tem činom pokazal, kako visoko čišla slovenske narodne duhovnike.

Tomo Zupan je bil od svoje mladosti doslej vedno plamteč rodoljub, ki je bil ponosen na svojo slovensko kri in na lepi slovenski jezik. Dr. Mahnič je proglašal rodoljubje za paganstvo, a Zupan je učil ljubezni do domovine. Mr. Mahnič je postal škof, Zupan pa je ostal ponižen profesor.

Ko priobčujemo najnovejšo sliko msgra Toma Zupana, želimo, da bi še mnogo let zdravstvoval v svojem prijetnem zavičaju na Okroglem kakor dober genij slovenskega naroda. S.

Dečji in materinski dom kraljice Marije v Ljubljani

Meseca julija 1923 so odprli v Ljubljani tik javne bolnice za šentpetersko cerkvijo lepo hišo, ki je namenjena zdravstveni oskrbi otrok in mater. V tej hiši nahajajo brezplačno sveta in pomoči vse matere z otroki do 14. leta; tukaj pa se poučujejo tudi mlade ženske, kako je ravnati z dojenčki in sploh majhnimi otroki. Te ženske dobe izpričevala in potem poučujejo matere po deželi. Poseben oddelek v hiši se imenuje »Dečji in materinski dom kraljice Marije« ter ima 25 posteljic za dojenčke in 12 postelj za doječe matere. Oskrba je tu za reveže brezplačna. Do danes je bilo sprejetih že 213 dojenčkov, od katerih jih je umrlo le 11, a še ti so bili že ob sprejemu bolehní. Že danes je v Ljub-

ljani in po industrijskih krajih Slovenije opažati dobrodejni vpliv tega zavoda, ki prireja povsod predavanja, učne tečaje, zdravstvene razstave itd. Posebna oskrbna sestra potuje iz kraja v kraj ter nadzira negovanje otrok, predava in poučuje matere. Zavod je pod nadzorstvom države, ki ga tudi vzdržuje.

Dečji in materinski dom kraljice Marije v Ljubljani je ustanovil sedanji njegov šef-zdravnik dr. Matija Ambrožič; vso akcijo pa je započel in vodil slovenski del Narodnega ženskega Saveza SHS, na čelu mu Al. Štebijeja, Minka Govékarjeva, Marija Bajtova i. dr. Pomagale pa so mu razne slovenske organizacije širom slovenske domovine. Posebno marljivo so zbirali prispevke:

Klub Primork v Ljubljani, Odbor SHS žen za siročad, Rdeči križ, Splošno žensko društvo, Kolo jugoslovenskih sester v Ljubljani, Kranju, Radovljici i. dr., razne strokovne organizacije, razne občine, hranilnice in posojilnice, ljubljanski trgovci, imoviti posamezniki, šolska mladina itd. Do novembra l. 1923 je nabralo slovensko napredno ženstvo na ta način za ustanovitev Dečjega in materinskega doma 310.462 Din. Naše ženstvo je tudi ustanovilo posebno društvo »Dečji in materinski dom kraljice Marije«, ki podpira koristni zavod. Predsednica mu je Franja Tavčarjeva, podpredsednica Alojzija Štebi, tajnik dr. Viljem Krejči, gospodarica pa Ivanka Leskovičeva.

Dr. Matija Ambrožič

Prva slika nam kaže postopce zavoda, ki stoji za šentpetersko vojasnico. Stoji v velikem vrtu, kjer se dojenčki lahko gibljejo — a zraku in solncu cele dneve. Najmanjši so v malih stajicah, kjer se uče hoditi, večji se pa zabavajo v gugalnikih kakoršne nam kaže srednja slika. Vsak dan prineso in pripeljejo matere iz mesta in dežele slabotne in bolne otroke k zdravniku, ki jih brezplačno pregleda in zdravi. Kako lepo in čisto imajo pa do-

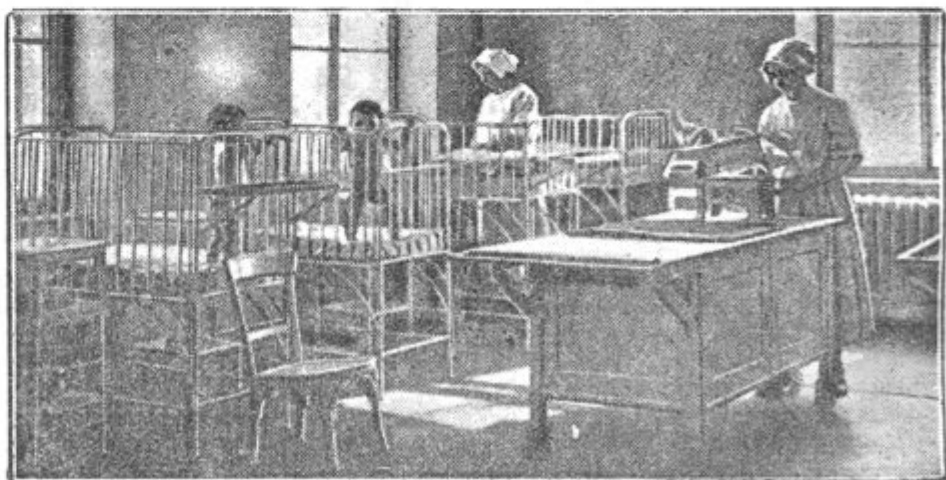
Franja dr. Tavčarjeva

jenčki v sobi, nam pa kaže spodnja slika, kjer vidimo pripravne, kot sneg bele postelje in pa sestre, tudi popolnoma belo oblečene, ki dojenčke negujejo. Na omari v ospredju je tehtnica, kjer otroke vsak dan tehtajo, da vidijo, kako se razvijajo. Koliko dobrega stori ta zavod, dokazuje najbolj dejstvo, da je od 213 v zavod sprejetih umrlo le 11 dojenčkov.

Sestra iz zavoda obiskuje rejenčke v mestni okolici.

Špicar, ravnatelj Posojnice v Radovljici, je slavil te dni 20 letnico pisateljskega in igralskega delovanja. Kot koroški Slovenec je l. 1905 začel prirejati ljudstvu slovenske gledališke predstave v koroških Podravljah, potem jih je prirejal v Radovljici in na Jesenicah ter jih prireja od l. 1919 zopet redno v Sokolskem domu v Radovljici. Sam je režiser in glavni igralec, njegova žena, Sokoli in Sokolice pa mu krepko pomagajo. Napisal je tudi celo vrsto iger, ki so se deloma igrale v Ljubljani in se igrajo po vsi Sloveniji. Obenem je Špicar vrl starosta radovljiškega Sokola. Ako bi imela naša stranka po deželi več Špicarjev, bi klerikalcem takoj odzvonilo.

Pavel Ziga (na levi) in Josip Zajc (na desni), ki so ju italijanski stražniki na sv. Jožefa popoldne napadli na našem ozemlju v Grčarevcu pri Planini in ju težko obstrelili. Predrzni Italijani so streljali kot v vojski in oddali čez petdeset strelcev na mirne vaščane. So pa slabi strelci, ker niso nobenega ubili.

Blagaja, borica ali po grofu Blagaju, ki jo je našel leta 1837, blagajka imenovana cvetlica, ni samo ena najlepših, temveč tudi najredkejša rastlina, ker ne raste na vsem svetu nikjer drugje, kot le na nekaterih hribih med Skofjo Loko in Polhovim gradcem ter prav poredko tudi v Srbiji in Črni gori. Še nižji grmiček kot resje se v zgodnji pomladi okraši s šopki nežnobelih cvetov, ki razširjajo sladki duh okrog sebe. Ko je za to prelepo cvetlico izvedel saški kralj, se je že leta 1838 pripeljal v polhovgrajske hribe jo trgati in zato je dobila ime »kraljeva roža«. Ker pa ta rastlina skoro nikoli ne donese semena, popke za nove poganjke ima pa le takoj pod cvetovi, ne more več pognati, če je odtrgamo ali celo pokosimo za steljo. Ta po vsem svetu znamenita cvetlica, na katero so lahko posebno lastniki onih gozdov, kjer še raste, opravičeno ponosni, bo torej morala v kratkem izumreti, če jo bodo kosili in jo pustili še nadalje trgati mestnim izletnikom. Trganje in ruvanje te rastline je tudi strogo prepovedano.

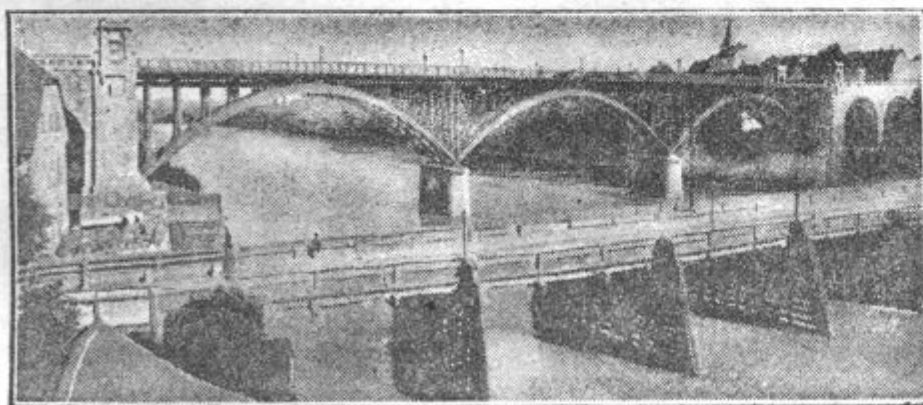
Velikanska postrv, ki tehta 20 kil in je 115 cm dolga ter meri na najdebelejšem delu 68 cm. Vjela sta jo ta dva dečka v Soči, največji reki na Primorskem.

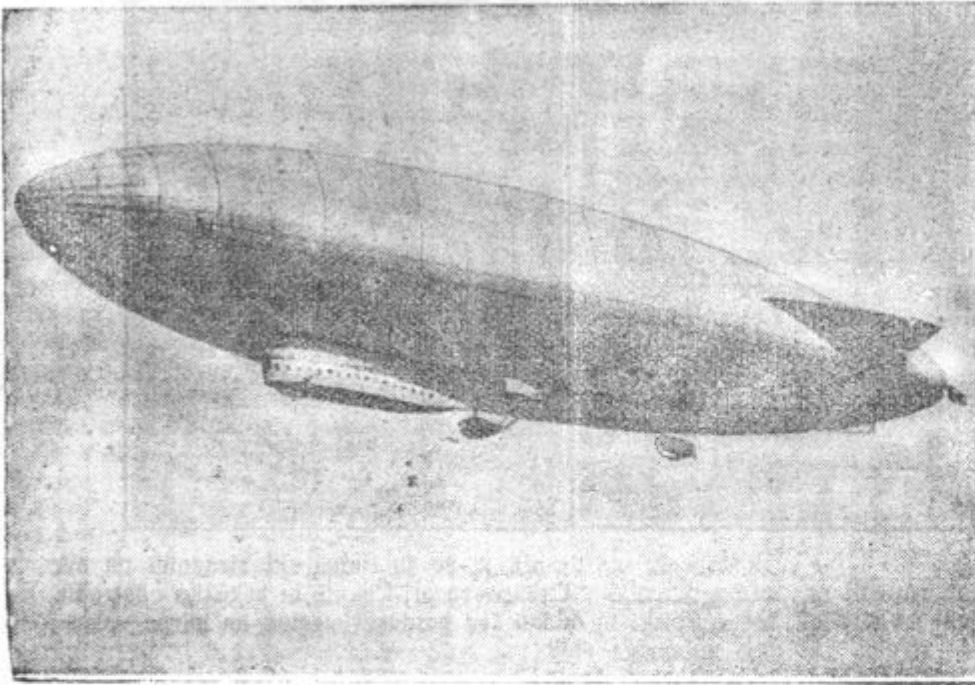
Dr. Alojzij Franseis, šestdesetletnik, znan kot dobrotnik revnih dijakov.

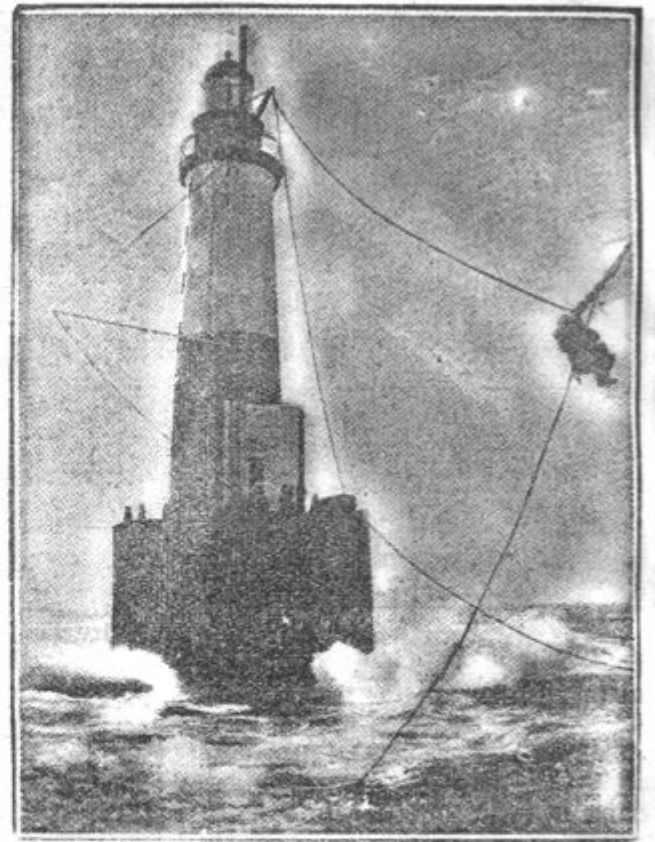
Morilec Ivan Zlahtič, ki je bil dne 20. tega meseca v Mariboru skupno s Francem Čičem obešen. — Čič je šel skesan v smrt, Zlahtič je pa strahu omedleval pred vešali.

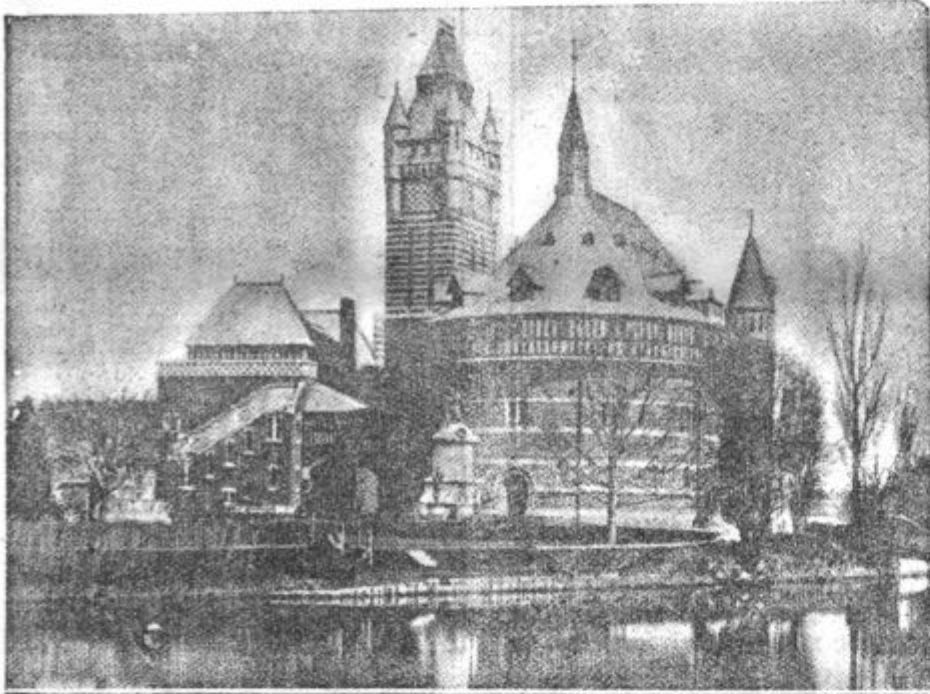
Stari in novi dravski most v Mariboru.

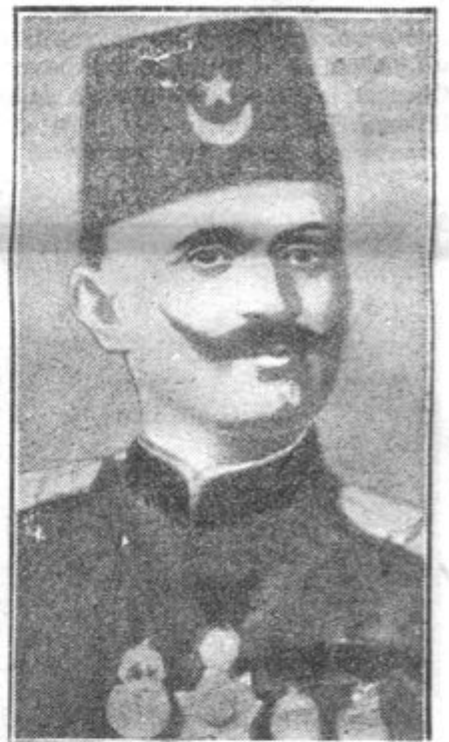
Zrakoplov »Norge«, s katerim hoče pogumni raziskovalec Amundsen poleteti na severni tečaj. Kakor znano, lani z letalom ni mogel doseči svojega cilja in se je z največjim naporom rešil smrti v večnem ledu.

Večja ali manjša morskem svetilnik na Francoskem se ob viharnem vremenu lahko izmenjajo le po vrvi.

Slavno Šekspirjevo gledališče v Stratfordu na Anglaškem je pred kratkim pogorelo. Nepoškodovan je ostal muzej, ki hrani spomine na največjega pisatelja najlenših gledaliških iger vseh časov.

Razbojnik Mehovič, ki je ropal in moril po južnih krajih naše države, ima na vesti okrog 500 umorov in ubojev. Pred kratkim so ga orožniki vjeli in rešili oplašeno prebivalstvo večnega strahu.

Čreda slonov pri kopanju. Vdomaceni slon ni samo najkrajši in is, temveč tudi najbolj pametna žival v vročih krajih Azije in Afrike.